

דרך ארץ תורה ומעשה

1 "אבל אל נא תשכחו דבר אחד עיקרי! והוא: כי השרשרת הלאומית של האומה מתחילה בחג שאנו חוגגים היום: חג השבועות, חג זה לא היה רק חג הטבע, חג הביכורים של פרי האדמה והעבודה: זהו יום "מתן תורה" ובו היינו לעם. ואין להפריד בין שני החגים האלה. ביום אחד נוצרנו כאומה ונעשינו עם עובד אדמתו בזעת אפיו. פירוד זה יכול להעמיד אותנו בפני מכשולים, שעמדו בפנינו במשך הדור האחרון, ועלינו להמנע מהם."

(מנחם אוסישקין, מתוך נאום בחגיגת הביכורים בחיפה, 1932)

- שאלות
- 1 מה הקשר בין ראשית האומה לבין ביכורים ושבועות? מה שני ההיבטים מוסיפים זה על זה?
 - 2 מדוע הפרדה בין ראשית האומה במתן תורה, לבין ראשית האומה כעם העובד את אדמתו יכולה להפוך למכשול? האם שני ההיבטים חשובים באותה מידה?
 - 2 האם במציאות הישראלית בימינו משמרים את שני ההיבטים או שהתרחש הפירוד שאוסישקין חשש ממנו? חשבו על דוגמה עכשווית.

2 "אין התורה סובלת כל רעיון והשקפה, שאין להם מהלכים בחיי היום יום והשפעה ישירה על החיים המעשיים [...]. כל הרעיונות וההשקפות בחיי האדם באים לידי ביטוי חיצוני במעשה החיצוני, וכך הם מקיפים וכוללים גם את כל פנימיותו של האדם. זהו קנה המידה, לפיו יש להשתית את כל החיים על יסודות התורה. גם עשרת הדיברות, אשר בהם נפתח מעמד הר סיני, ואשר כבר הפכו לחוקי היסוד של סדרי החברה כמעט בכל עמי התרבות, מיוסדים לפי סדר זה."

(רש"ר הירש, במעגלי השנה, כרך ג', נצח, בני ברק, עמ' ריח)

- שאלות
- 2 מה הקשר שעושה הרש"ר הירש בין מעשה שאדם עושה לבין הפנימיות שלו?
 - 2 מתי רעיון הוביל אתכם לפעולה? חשבו על דוגמה למקרה הפוך, שפעולה הובילה לרעיון.
 - 2 אם עשרת הדיברות הם דוגמה לפעולה שנועדה להשפיע ואף לעצב את פנימיות האדם, תארו שניים או שלושה מאפיינים של התנהגות ראויה על פי עשרת הדיברות.

דרך ארץ תורה ומעשה

3

"החלטנו לעשות ניסוי שמטרתו בעצם להזכיר לאנשים דברים מוסריים, באחד הניסויים הלכנו לאוניברסיטה בלוס אנג'לס, ארה"ב, וביקשנו מהמשתתפים להיזכר בעשרת הדיברות – אגב, אף אחד מהם לא זכר את כולן. אבל הדבר המעניין היה, שאחרי התזכורת הזאת פתאום אף אחד לא רימה. לא רק אנשים שהגדירו את עצמם קרובים לדת, אלא כולם ממש. עצם התזכורת שיש קוד מוסרי בעולם ושצריך לציית לו, גרמה לכולם ללא יוצא מן הכלל להפסיק לרמות. גם אנשים אתאיסטים, כשביקשנו מהם להישבע על תנ"ך, הפסיקו מיד לרמות.

כלומר, אנחנו צריכים להזכיר לעצמנו את הקוד האתי שלנו. אם היינו מסתובבים כל היום עם מחשבות על האמת ועל הדרך שבה אנחנו רוצים לחיות, הרי היינו חיים באופן יותר מוצלח ומתאים למה שאנחנו רוצים. "אני חושב שכל הדברים ביהדות מזכירים לנו כל הזמן את הדרך שבה צריך להתנהג". אפשר להגיד שאין לנו צורך בלבוש מיוחד או במזוזה, אבל אם אנחנו מבינים שזו תזכורת לאמונה שלנו ולדרך שבה אנחנו רוצים לחיות, אז אנחנו רואים שזה עובד וזה חשוב."

(פרופ' דן אריאלי, עשרת הדיברות כתזכורת לקוד אתי, אתר ליבא)

שם האומן : אריק וייס

- האם הניסוי שמתאר דן אריאלי מוכיח את עמדתו של הירש או סותר אותה? ?
- האם הייתם ממליצים לאנשים ליצור לעצמם תזכורת של עשרת הדיברות (אם לא נכון לקדם רעיון כזה, נמקו מדוע)? ?
- אם כן, כיצד הייתם ממליצים לאנשים ליצור תזכורת כזו? ?

היום הזה נהיית לעם

ברית סיני

1

"גורמים רבים הפכו אותם לעם. היתה ביניהם קרבת משפחה: כולם היו צאצאי יעקב. היתה תרבות משותפת: הם היו רועים [...] היתה גם הסטוריה: ושורשיהם לא היו בארץ מצרים אלא מחוצה לה. מעל לכל, היה סבל משותף... ישראל נעשה עם במצרים ושם הוא נקשר בברית גורל. בהר סיני, לעומת זאת הם נעשו עדה, קהילה מדינית [...] זו הייתה הכרזת הייעוד הראשונה של עם ישראל, אולי הראשונה של אומה כלשהי [...]. מקובל לומר שעשרת הדיברות חוללו מהפכה מוסרית באנושות. הדבר נכון אך לא באופן שנהוג להבינו. בני האדם לא היו זקוקים להתגלות אלוהית כדי להבין שאסור לרצוח [...]. כל כללי המוסר הרציונליים חייבו את בני האדם עוד מבריאדם... לא בזאת טמונה המקוריות של ברית סיני.

היא טמונה במקום עמוק יותר. התורה היא ביקורת מתמשכת על השימוש לרעה בכוח [...] בסיני נכרתה ברית, לא חוזה או אמנה. חוזים נחתמים בין אנשים על בסיס האינטרסים של כל אחד מהם. החוזה יוצר שותפות מוגבלת למטרת רווח הדדי. הברית, לעומת זאת מכוננת קשר עמיד יותר של מחויבות ונאמנות הדדיות. השותפים בברית באים אליה לא רק מתוך אינטרס עצמי. יש להם אינטרסים משותפים. במערכת יחסים של ברית הצדדים חוברים זה לזה, מתוך הכרה הדדית בכבוד ובחירות של כל צד, ליצירה משותפת של דבר שאף לא אחד מהם יכול להשיג לבדו – אהבה, חברות, נאמנות, נישואים, אמן. בריתות יוצרות לא רווח אישי אלא טוב משותף, כלומר דברים הקיימים רק בזכות היותם משותפים."

(הרב לורד יונתן זקס, מועדים לשיחה, קורן ירושלים, ירושלים, 2019, עמ' 250, 257)

- שאלות
- 1. מה מייצר עדה וקהילה מדינית לפי המאמר? האם לדעתכם ולדעתכן זה מספיק?
 - 2. מה היה התפקיד של עשרת הדיברות ביצירת העם היהודי?
 - 3. יונתן זקס רואה במעמד הר סיני כריתת ברית בין אדם לאלוהיו, וגם ברית בין בני האדם לפעול למען טוב משותף. האם הברית עדיין מתקיימת בימינו?
 - 4. היכן אפשר לראות את מימוש הברית? הציעו פעולה אחת שתאפשר לברית ביטוי במציאות.

שאלות

- 2
- למה נאמר עשרת הדיברות בלשון יחיד, לומר לך שצריך כל אחד ואחד מישראל לומר, בשבילי ניתנו עשרת הדיברות ואני חייב לקיימן, ולא שיאמר, דייה לתורה שתתקיים על ידי אחרים.
- (מדרש לקח טוב, שמות כ: (ב), יא)

- שאלות
- 1. אילו עשרת הדיברות היו מנוסחים בלשון רבים ("לא תגנבו..." למשל), מה היה שונה במסר שלהם?
 - 2. איזה ניסוח יותר משכנע לדעתכם ולדעתכן? מהי דעתו של המדרש?
 - 3. יונתן זקס מדגיש דווקא את השותפות במעמד הר סיני. שערך כיצד הוא היה מסביר את הפנייה בלשון יחיד?

קבלת התורה מסורת וחידוש

בחבילה אחת את הדיבר הרביעי,
הדיבר הרביעי - והחמישי איתו,
כי הבא להורגך - השכם להורגו,
ומטעם דומה של מלחמת הקיום
נזרק גם השישי זריקת חירום,
והיה זה לכן הכרחי ומוצדק
שהדיבר השביעי גם הוא נזרק,
אחריו השמיני ועימו התשיעי
שניהם מסיבות של מוראל קרבי,
וכדי לסיים במספר זוגי
צירפנו גם את הדיבר העשירי.
ובבוקר אביב בהיר ונחמד
חזרנו כולנו כאיש אחד,
אנשי-חיל רעננים,
טובי-קומה ועזי-פנים,
גונו זקוף, כתפינו קלות,
נושמים אוויר מלוא הריאות
אפשר לחיות!

(חנוך לוין, מה איכפת לציפור (1), הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1987)

עשרת הדיברות / חנוך לוין

ובבוקר אביב בהיר ונחמד
קמנו כולנו כאיש אחד,
אנשי-חיל רעננים,
טובי-קומה ועזי-פנים,
קמנו ועלינו אל הר סיני,
שבו קיבלנו את דבר ה',
עלינו גאים בזמר ושיר
את דבר ה' להחזיר.

מסקנה ראשונה מצורכי הביטחון
זרקנו לשמים את הדיבר הראשון,
אחריו זרקנו את הדיבר השני,
גם הוא עקב המצב הבטחוני,
אחרי השני, השלישי בתור,
מעשה מובן של מדינה במצור,
ואשר כולל באופן טבעי

1

שאלות

- 1 "כולנו כאיש אחד" - מה ההחלטה המשותפת של כולם?
- 2 מדוע אף דיבר לא מוזכר? מדוע הם מוזכרים רק כמספרים?
- 3 אילו טיעונים מסבירים את ההחלטה?
- 4 "אפשר לחיות!" - באיזה אופן הפריעו עשרת הדיברות לאנשים לחיות?
- 5 איזה דיבר מקשה על החיים לדעתכם?
- 6 השיר (משנות ה-70) מעביר ביקרות חריפה על החברה הישראלית, מהי הביקורת?

קבלת התורה מסורת וחידוש

2

עשרת הדיברות / חיים צינס

בכל דור ודור חייב אדם לבחור, ללא מורא בעשרת הדיברות שלו.

דע

מי אתה

מאין באת

לאן אתה הולך

למי אתה נותן דין וחשבון

כי חיך קצרים

כבד את

קדושת החיים

כבוד האדם

החרות

השוויון

הצדק.

(עשרת הדיברות, מיפוי ידע, ישראל, תש"ף, עמ' 37)

מדוע חייב אדם לבחור עשר הדיברות? ?

מהן עשרת הדיברות לפי השיר? ?

שאלות

קבלת התורה מסורת וחידוש

מלון הורי / יהודה עמיחי

אָבִי הִיָּה אֱלֹהִים וְלֹא יָדַע. הוּא נָתַן לִי
אֶת עֲשָׂרַת הַדִּיבְרוֹת לֹא בְרַעַם וְלֹא בְזַעַם, לֹא בְאֵשׁ וְלֹא בְעָנָן
אֲלֵא בְרִכּוֹת וּבְאַהֲבָה. וְהוֹסִיף לְטוֹפִים וְהוֹסִיף מְלִים טוֹבוֹת,
וְהוֹסִיף "אָנָּה" וְהוֹסִיף "בְּבִקְשָׁה". וְזָמַר זְכוֹר וְשָׁמֹר
בְּגִנוֹן אֶחָד וְהִתְחַנֵּן וּבְכָה בְשִׁקְטָא בִּין דְּבַר לְדְבַר,
לֹא תִשָּׂא שֵׁם אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא, לֹא תִשָּׂא, לֹא לְשׁוֹא,
אָנָּה, אֵל תַּעֲנֶה בְרַעַף עַד שִׁקָּר. וְחִבְקָה אוֹתִי חֲזָק וְלַחֵשׁ בְּאֲזָנַי,
לֹא תִגְנוֹב, לֹא תִנְאַף, לֹא תִרְצַח. וְשָׂם אֶת כַּפּוֹת יָדָיו הַפְּתוּחוֹת
עַל רֹאשִׁי בְּבִרְכַת יוֹם כְּפוּר. כְּבֵד, אָהֵב, לְמַעַן יֵאָרִיכוֹן יָמֶיךָ
עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. וְקוֹל אָבִי לָבֹן כְּמוֹ שֶׁעַר רֹאשׁוֹ.
אֲחֵר-כֵּךְ הִפְנָה אֶת פְּנֵיו אֵלַי בְּפַעַם הָאֲחֵרוֹנָה
כְּמוֹ בְיוֹם שָׁבוּ מֵת בְּזְרוּעוֹתַי וְאָמַר: אֲנִי רוֹצֵה לְהוֹסִיף
שְׁנַיִם לְעֲשָׂרַת הַדִּבְרוֹת:
הַדְּבַר הָאֶחָד-עֶשֶׂר, "לֹא תִשָּׂתַנֶּה"
וְהַדְּבַר הַשְּׁנַיִם-עֶשֶׂר, "הִשְׁתַּנֶּה, תִּשָּׂתַנֶּה"
כִּי אָמַר אָבִי וּפְנָה מִמֶּנִּי וְהִלֵּךְ
וְנָעַלְמָם בְּמַרְחָקָיו הַמְּוֹזָרִים.

(יהודה עמיחי, פתוח סגור פתוח, שוקן, תל-אביב, 1998, עמ' 58)

- 1 האם האב מקבל את עשרת הדיברות?
- 2 מדוע מייחס הבן את עשרת הדיברות לאביו ולא להר סיני?
- 3 אילו דיברות לא מופיעים בשיר? שערך מדוע נמנע הכותב מלמנות אותם?
- 4 מה המסר של האבא לבנו באמצעות שני הדיברות הנוספים? מדוע הוא מוסיף את שניהם?